

266939 – آیا جایز است پولی که به او هدیه شده را در غیر منظور هدیه دهنده و صدقه دهنده خرج کند؟

سوال

یکی از نزدیکان من می‌خواست برای پیدا کردن شغل به یک شهر دیگر سفر کند؛ پدرش و برادرانش برایش پولی جمع کردند تا در این سفر کمک حال او باشد. اما این شخص وقتی مرا دید مقدار نسبتاً زیادی از این پول را به من هدیه داد. آیا برداشتن این پول برای من جایز است؟ چون بنا بر گمان غالب من، آنها اگر مطلع شوند حتماً خشمگین خواهند شد زیرا این مال را در غیر منظور آنها خرج کرده و شاید برخی از خودشان بیشتر به این پول نیاز داشتند. یا شاید این مال در ملکیت اوست و جایز است هر طور که می‌خواهد آن را مصرف کند؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اگر مال به هدف خرج سفر به این شخص داده شده – چنانکه از ظاهر سؤال برمی‌آید – اجازه ندارد که آن را در مصارف دیگری خرج کند و آن را به کسی هدیه دهد مگر با اجازه کسانی که این پول را به او داده‌اند.

و لازم است که اگر [پس از انجام کارش] چیزی از این پول باقی مانده آن را برگرداند.

و اگر مال از روی هدیه یا هبه یا صدقه به او داده شده و هدف معینی برای مصرف این مال تعیین نشده یا دادن این مال یک سبب واضح و آشکار نداشته، معنایش آن است که می‌تواند در آن هرطور که می‌خواهد تصرف کند.

در «أسنى المطالب» (۲/ ۴۷۹) شیخ زکریا انصاری - رحمه الله - آمده است:

«اگر به او درهم‌هایی بدهد و بگوید با آن عمامه‌ای بخر یا به حمام برو یا مانند آن، [مورد هزینه آن مال] از روی مراعات هدف دهنده آن مال تعیین و مشخص شده است.

این در صورتی است که منظورش از عمامه، پوشاندن سر و هدف از رفتن به حمام تمیز کردن خودش باشد چون او را شوریده مو و بدنش را غبار آلود و کثیف دیده است.

وگرنه، اگر منظورش این نبوده بلکه آن را از روی تعارف معمول گفته باشد، [مورد هزینه آن مال] معین نمی‌شود بلکه مالک

آن شده یا می‌تواند آن را هر طور که می‌خواهد خرج کند».

شیخ سلیمان بن عمر الجمل - رحمه الله - می‌گوید: «اگر به او خرمایی دهد تا با آن افطار کند، بنا بر آنچه به نظر می‌آید باید در همین مورد مصرفش کند و نظر به قصد کسی که آن را داده، جایز نیست که از آن برای کاری دیگر استفاده کند» (حاشیه الجمل علی شرح المنهج: ۲/۳۲۸).

دردیر - رحمه الله - می‌گوید: «و اگر گروهی یا شخصی او را یاری دادند و او [یعنی برده مکاتب آنچه را برعهده‌اش بود] انجام داد [و آزاد شد] و چیزی باقی ماند، یا نتوانست [که به علاوه آن مبلغ آزادی‌اش را فراهم سازد] اگر منظورشان با آن مبلغی که به او کمک کرده‌اند صدقه نبوده بلکه قصدشان آزاد شدن او بوده، یا قصدی نداشتند باقی مانده را از برده پس می‌گیرند یا از آقایش آنچه را از مال آنها گرفته پس می‌گیرند زیرا او [از آزاد کردن خود] عاجز شده و هدف آنان برآورده نشده است.

وگرنه، اگر هدفشان صدقه دادن به آن برده مکاتب بوده نمی‌توانند باقی مانده را پس بگیرند یا آن مالی را که به سرورش داده در صورت ناتوان شدن از آزاد کردن خود پس بگیرند زیرا هدف آنان صدقه به خود این برده بود و آن مال را با در اختیار گرفتن صاحب شده است» (الشرح الکبیر للدردیر: ۴/۴۰۴).

بر این اساس، شما با دانستن حال ایشان نمی‌توانید این هدیه را قبول کنید و لازم است که آن را برگردانید و آنچه به شما گفتیم را به ایشان بگویید.

والله اعلم.